

קצת כאב שיניים

חברי הכנסת הרשמי, מאחת הסיעות היריבות, אמר לי השבוע: "כשאנחנו עומד על הרוכן ומדבר, אתה מזכיר לי רופא שיניים. הוא עומד מול החולה ומחטט בשן, ומדי פעם, כשהוא נוגע בעצב פתוח, החולה קופץ ממקומו".

זהו תיאור מרטיק למדי, זה קורה לנו כמעט בכל יום. אנחנו מכינים את דברינו על הנושא העומד לדיון, והם תמיד שקטים וענייניים. הבית מקשיב לדברינו בסבלנות, ופתאום משתנה הכל. הבית נחרד משלחתו, קריאת-ביניים ניתכות עלינו מכל עבר, וכמה ח"כים קופצים ממקומם כנושכי נחש כדי לקרוא לעומתנו בעמידה.

מתי זה קורה? מה מקפיץ אותם? זה קרה כאשר הצענו יו"ר ערבי לכנסת, כשהבענו את דעתנו שאין עוד מקום לחוקה-השבות. כשהצענו לבטל חצירת-הסר משרדי-הממשלה. כשדיברנו על הפרדת הדת מן המדינה. כשאמרנו רק כי ח"כים בודדים שירתו אי פעם כטוראים בצה"ל.

השבוע זה קרה פעמיים: כשדיברנו על הצורך לבטל את חוקי-החירום, וכשהצענו להסיר מסדר-היום הצעה בדבר משלוח רופאים לספר.

מדוע זה קורה? אחרי נסיון של חודשיים, אני מסביר זאת כך: כל סיעות המישטר הישן מאוחדות בתפיסות-היסוד שלהן, למרות הניגודים המילוליים והצדדיים שבניהן.

אנחנו באנו לכנסת כדי לחלוק על מוסכמות אלה. כאשר אנחנו נוגעים באחת מהן, ואפילו כשאנחנו רק מתקרבים אליהן, הרי זה כנגיעה בעצב חשוף של חולה-שיניים. ואז, לפתע פתאום, הופכת המליאה הרדומה-למחצה למרקחה.

לנדאו

הכנסת קופצת לדום

יד בימי-הראשית של המדינה העניק לעצמו שר-הבטחון דויד בן-גוריון סמכויות בלתי-מוגבלות בשטחים רבים, במיסגרת "תקנות לשעת-חירום". תחילה: חשבו אלה לסמכויות זמניות, לתקופה קצרה של כמה חודשים. אך מאז הוארכו עליידי הכנסת מדי פעם, ללא ויכוח של ממש.

השבוע נדרשה הכנסת להאריך שוב שתי תקנות כאלה, והפעם לשנתיים שלמות. האחת מסמיכה את השר להכריז על אזור ברוחב של 10 ק"מ לאורך הגבול בצפון, ו-25 ק"מ לאורך הגבול בדרום, כעל "אזור מוגן". באזור זה יוכל השר לעשות כאות-הנפשו — לגרש תושבים, להחרים רכושם, ועוד ועוד. לפי תקנה זו גורשו, למשל, תושבי ברעם מכפרם. התקנה השנייה מעניקה לשר-הבטחון את הסמכות לגייס ציוד ורכב כאות-הנפשו, ללא ביקורת ופיקוח, ולקבוע בעצמו אם ואיך לפצות את הנפגעים.

בשנים עברו הוארכו תקנות אלה בכנסת באורח אוטומטי, פחות או יותר. על התקנה הראשונה נערך, בדרך כלל, ויכוח שלא נגע לעניין (אלא למימשל הצבאי, המבוסס על תקנות-החירום הבריטיות). על התקנה השנייה לא נערך מעולם שום ויכוח בכלל. הכנסת קפצה לדום ואישרה פה אחד.

כנראה נעלם גן-עדן זה. כשנרשמו לזכות-הדיבור, נוכחנו לדעת ששום סיעה לא ביקשה עד אותה רגע להשתתף בחיכוח. אחריו נרשמו אמנם כמה סיעות אחרות לויכוח על התקנה הראשונה, אך על התקנה השנייה לא הצטרף איש לויכוח — ואנחנו לבדנו דיברנו עליה.

כנראה ראשון, דיברתי על מהות החוק בלבד. לא נכנסנו לשום ויכוח פוליטי על מלחמה ושלום. לפי הצעת עו"ד אמנון זכרונ, שהכין את החומר, הקדשנו את ביקורתנו לנקודה אחת בלבד: אסור לכנסת למסור את סמכות החקיקה לשרים. חוק — ויהא אף חוק חירום — חייב להיות מחוקק עליידי הכנסת הריבונית והנבחרת. אמרנו, בין השאר: הממשלה הישראלית לא הסתפקה בתקנות ההגנה (שעת-חירום) שהנהיג מיסטר-היבוי הקולוניאלי בארץ-ישראל... סעיף 9 לפקודת סדר-השלטון 1948 מאפשר לראש-הממשלה ולכל שר, אותו הסמיכה הממשלה, להתקין תקנות לשעת-חירום ככל אשר ייראה לשר לטובת המדינה, במחון הציבור וקיום האספקה והשירותים החיוניים.

בכוחן של תקנות אלה לשנות כל חוק, להקפיץ זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים, להסיל או להגדיל מיסים או לשלום-יחובה למיניהם. פירוש הדבר כי מועצת-המדינה הזמנית (שקדמה לכנסת) מסרה לממשלה סמכויות עצומות, המאפשרות להכניס שינויים מהפכניים בכל סידרי חיינו.

הכנסת צריכה לשמור היטב על הפרדת הרשויות במדינה. עליה לעמוד על זכותה הראשונית לחוקק חוקים. אסור לה למסור סמכות ראשונית זו לשרי-הממשלה. והרי איננו דנים כאן בחוק על אגזוזים ובננות. הוספנו לכך הערה עוקצנית: קיימת סיסמה, אשר לשמעה רבים קופצים לדום. כשמועלית סיסמה זו, אטומות אוזניהם של רבים מחברי-הכנסת. בית-המשפט העליון אף הוא מטרכ להגיש טעם. הדבר קרוי אצלנו "טעמי בסחון". אבל אירע משהו בשיעם האחרונות. נתגלה הכוזב שהסתתר במיקרים רבים מאחורי טעמים אלה. הגיע הזמן שחברי-הכנסת יסירו את האטימות מעל אוזניהם.

טוס לקאהיר — שם כולם כנענים

עוד כמה צדקנו בכך נוכחנו לדעת מיד, כי תחת לנהל ויכוח ענייני על הנושא שקבענו — איך לחוקק חוקים ומקראטיים שיתאימו למצב הבטחוני הקיים — החלו כמעט כל סיעות הכנסת להתנפל עלינו ולהתחכך בשצף-קצף על נושא שאותו כלל לא העלינו: בעיות השלום במרחב. כמו תמיד כשנושא כזה עולה בוירה של המישטר הקיים, היה זה ויכוח בלתי-אחראי ובלתי-רציוני לחלוטין.

הירשיתי נפתח בפת גאומי של ח"כ חיים לנדאו (חרות), שהצדיק ללא-סייג את תקנת-החירום הנדונה כמות שהיא. הוא התעלם לגמרי מן הבעיה שעוררנו: שחוקי-בטחון צריכים לבוא מידי הכנסת, ושאסור לכנסת לתת סמכות דיקטטורית לשר-הבטחון. לפי הפרוטוקול: **לנדאו**: "... כזרוע, כאמצעי בטחון, הכרחי (חוק זה) — הלואי שלא נזדקק לו — יתכן שמחר נהיה זקוקים לו. ומה נעשה אז?

אבנרי (קריאת-ביניים): אינך סומך על הכנסת?
לנדאו: חברי-הכנסת אבנרי, מי שרואה באזור האנטי-שמי הזה אזור שמי, בשבילו הכל ברור.

אבנרי זאת תשובה?
לנדאו: אין סכנת-מלחמה בשבילך. הרי לדעתך אין סכנת-מלחמה באזור בשבילך בכלל. אנו היוצרים את הסכנה. קשה לי להתווכח אתך בכלל בנושא זה. אינני מוצא אתך כל שפה משותפת.

אני תמה שלא אימצת לך את ההצעה של מי שרצה להיות חברי-כנסת שני — אייבי נתן: טוס לקאהיר. קח אתה מטוס — זרמושבי או תלת-מושבי — טוס. הראה משהו. הנה,

הם "כנענים" כולם. כולם בני אזור זה, ידידים, אחים. אדרבא: תוכיח. לבוא ולהגיד לנו, מול שינאה זאת הגוברת והולכת מיום ליום, והמקבלת שינוי-פלדה חדות מיום ליום — לבוא ולהתריע על הסכנה כאילו פה היא קיימת ולא משם — שהדי במרומים, קשה לי להבין זאת. אין לנו מישור ויכוח בשטח זה.

אבנרי (קריאת-ביניים): מה זה נוגע לחוק הזה?
לנדאו: ... אני סבור שחוקים כאלה, עם כל חומרותם, הם הכרחיים. חברי-כנסת אבנרי, וכי המצב הבטחוני הולך וקל? לאחרונה אירעו בארץ מיספר מיקרים שאינם מצביעים על הקלה. במשך שנים מיספר לא נתגלה מיספר כה רב של מיקרי-ריגול בארץ, כפי שנתגלו בשבועות האחרונים. ברור כי הנשק הרב הזורם לארצות-ערב יש לו השפעה על התופעות האחרונות.

אבנרי (קריאת-ביניים): דרוש חוק. אבל חוק טוב, צודק, דמוקראטי.
לנדאו: דרוש חוק עם שיניים. למטרה זו לא ייתכנו חוקים טובים.

אפשר להקים בארץ דיקטטורה

לא היתה זאת דעתה של חרות בלבד, אלא דעת המישטר כולו, זה נתגלה חישי-מהר, כאשר קם דויד הכהן (מפא"י) להתחכך עימנו אף הוא.

הכהן: ... (חברי-הכנסת לנדאו) עשה מלאכה טובה כליכך במחצית השניה של נאומי, כאשר הוא ענה לביקורת של חברי-הכנסת אורי אבנרי, ולמעשה הוא חסך לי את העבודה. אך מכיון שאני כאן, אני רוצה לומר לחברי-הכנסת אורי אבנרי, ראשית, כי מוטב שלא ירבה בהגזמות דירנאליסטיות כאשר הוא מדבר בכנסת. ... המדובר לא באגזוזים ובננות, כפי שהוא התבטא, אלא בחיי כל המדינה הזאת. החוק הזה בכלל לא היה קיים, אילו לא היינו זקוקים לו, והוא יודע זאת היטב.

אחרי שהתחכך עימנו לאורך שני עמידים, סיכם:

הכהן: ... הטיכון הוא מעבר לגבול. מעבר לגבול יושבים אנשים שאתה יודע מי הם. אין לך כל השפעה עליהם, עם כל רצוני שתהיה לך השפעה כזאת, אם כי אינך השליח הנאמן עלי, אני מקוה שתשפיע על שליטי-ערב שיפסיקו בהסתתם ובאידיומיהם... ההכרזות (להלן) הן התקלה, ולא החוקים האלה שאתה מתנגד להם.

אבנרי (קריאת-ביניים): ממתני אנחנו פוחדים מהכרזות?
איש-מפא"י שני, ח"כ ברוך אזניה, הקדיש לנו אף הוא את מרבית דבריו. הוא פתח את נאומו במילים: "אני מתייחס בכבוד לכל חברי-כנסת באשר הוא חברי-כנסת. זה כולל גם את חברי-הכנסת אורי אבנרי. לכן אני מבקש ממנו שישקט לדברי בראשיתו, וילמד מהם משהו".

ואכן למדנו משהו. וזה מה שלמדנו: שבכל התיכוח לא ענה איש לטענתנו — והיא שבמדינה דמוקראטית גם חוקי-הבטחון צריכים לבוא מן הכנסת, תחת שתישאר בידי שר-הבטחון הסמכות המוחלטת להתקין תקנות-חירום כאות-הנפשו. כי במצב הקיים, יכול שר-הבטחון — אם ירצה בכך — להקים בארץ דיקטטורה צבאית מבלי לשנות אף חוק אחד. שטוס תוך שישה שבועות בסמכויות שהוענקו לו על-ידי הכנסת ללא מחשבה.

על כך לא דיבר איש מאנשי הקואליציה. על כך גם לא דיברו תופיק טובי ושמואל מיקוניס, נציגי שתי המפלגות הקומוניסטיות, שהקדישו את כל דבריהם לצורך בביטול המימשל הצבאי. על כך גם לא דיבר סגן-שר-הבטחון, צבי דינגשטיין, כאשר השיב למתחכמים. הוא הקדיש את עיקר דבריו לציון העובדה שרק פעם אחת הוגלו כפרים ערביים שלמים מן "האזור המוגן", בהתאם לתקנת-חירום זו. לפי הפרוטוקול:

דינגשטיין: ... בחוק זה נעשה שימוש פעם אחת ויחידה, תוך מהלך הקרבות בשנת 1948, כששלושה כפרים, ברעם, איקרית וחסאס...

אבנרי (קריאת-ביניים): הרבה אחרי הקרבות.

דינגשטיין: לא. מני אז לא נעשה כל שימוש בחוק... תושבי אזורי הבטחון נעים בחופשיות, אל השטח ומתוכו...

אבנרי: אבל לא אנשי ברעם.

דינגשטיין: פרט לאלה ששלטונות הבטחון החליטו שנוכחותם שם מהווה סיכון בטחוני, וזה נעשה בשנת 1948/49.

אבנרי: דווקא כפר מארזי זה מסכן את המדינה?

דינגשטיין: אני סבור ששלטונות-הבטחון לקחו בחשבון את כל הנתונים, כאשר קבעו זאת בשנת 1948/49.

נצח החירום לא ישרך

חוק זה נתקבל ברוב מכריע, כאשר רק אנחנו והקומוניסטים מצביעים נגדו. לאחר-מכן נפתח הדיון בתקנת-החירום השנייה, הנוגעת לגיוס ציוד. הייתי המתחכך היחיד, וניצלנו את ההזדמנות כדי להשיב לכמה טענות שהוטחו בפנינו קודם-לכן:

אבנרי: ... אנחנו נכנסים פה למעגל-קסמים. אומרים לנו שלא יהיה צורך בתקנות לשעת-חירום כאשר תתבטל שעת-החירום. יחד עם זאת מבטיחים לנו ששעת-החירום לא תתבטל — לא בעוד שנה, לא בעוד שנתיים, וחברי-הכנסת פרס מבטיח לנו שכנראה לא תתבטל לעולם.

פרס: מעולם לא אמרתי זאת.

דויד הכהן: אולי כדאי גם לבטל את תקציב-הבטחון? אדרבא, תציע זאת.

אבנרי: אתה יכול להציע זאת. אנחנו לא מציעים לבטל את תקציב משרד-הבטחון. אנחנו מציעים מינסטריון שני, שידיאג לכך שלא יהיה צורך בתקציב כזה.

פרס: לא ידעתי שאתה מאמין כי מינסטריונים עשויים לפתור הכל.

אבנרי: זה תלוי מי השר ומי סגן-השר, חברי-הכנסת פרס. על כל פנים, אם לחשוב על השלום, לפעול למען השלום, הם דברים שבגדר רומנטיקה, כפי שאמר חברי-הכנסת פרס (בוויכוח על הקמת הממשלה), הרי פירוש הדבר ששעת-החירום תימשך זמן רב. אם כך, רבותי חברי-הכנסת, הבה נתרגל לחיות בשעת-חירום ממושכת מאד. נלמד לחוקק חוקים דמוקראטיים סדירים, המאפשרים לחיות בשעת-חירום. נבטל את כל התקנות לשעת-חירום, המנסות לענות על הבעיה בצורה בלתי-דמוקראטית, בצורה שאינה מתאימה למדינה תקינה.

אלי יכניסו לויכוח זה דברי-בהלה, ואלי ילמדו אותנו שאנחנו שרויים במצב בטחוני קשה. לא נפלנו מן השמיים. אנו חיים במדינה זו, ויודעים מה מצבה. אנחנו יודעים שבהעדר שלום יש בעיות של שעת-חירום. שלום יש בעיות של שעת-חירום. אין אנו טוענים שאין צורך באמצעי-חקיקה אשר יענו על הצרכים המיוחדים של מדינה

הקטין